

19.12.2016

Коваль Н.

Українське видання стало «Найкращою книгою в галузі фундаментальних наук»

Тритомне видання *Dark energy and dark matter in the Universe* авторського колективу українських науковців отримало нагороду в категорії «Найкраща книга в галузі фундаментальних наук» від Міжнародної академії астронавтики ([Читомо](#)).

Book Awards Міжнародної академії астронавтики відзначає публікації, зроблені членом або членом-кореспондентом академії в будь-якій галузі науки. Українське тритомне видання *Dark energy and dark matter in the Universe* здобуло нагороду від конгресу Міжнародної академії астронавтики в категорії «Найкраща книга в галузі фундаментальних наук» (Basic Science Book Award).

У праці *Dark energy and dark matter in the Universe* вперше зібрані та описані космологічні та астрофізичні спостережувані підстави існування темної енергії і темної матерії, які є визначальними складовими нашого Всесвіту та описані теоретичні моделі щодо їх фізичної природи.

<...> Монографія «Темна енергія і темна матерія у всесвіті» побачила світ у 2013–2015 рр. у серії «Українська наукова книга іноземною мовою» Видавничого дому «Академперіодика» НАН України. Книжка складається з трьох томів: Том. 1. *Темна енергія: дані спостережень і теоретичні моделі* (2013), Том. 2. *Темна матерія: астрофізичні аспекти проблеми* (2014) та Том. 3. *Темна матерія: спостережувані прояви та експериментальні дослідження* (2015).

Авторський колектив науковців:

- Львівського національного університету ім. Івана Франка – Б. Новосядлий;
- Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України – В. Пелих;
- Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України – Ю. Штанов, О. Боярський, Д. Якубовський;
- Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова – О.Жук;
- Радіоастрономічного інституту НАН України – В. Шульга, В. Цветкова;
- Київського національного університету ім. Тараса Шевченка – В. Жданов, О. Александров, Б. Гнатик, О. Павленко, С. Сергеев;
- Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» – Ю. Болотін;
- Інституту ядерних досліджень НАН України – Ф. Даневич, В. Кобичев, В. Третьак;

• Головної астрономічної обсерваторії НАН України – П. Берцик, Я. Павленко, Л. Пілюгін, І. Вавилова, Ю. Бабик.

Це вже друге видання українських науковців, опубліковане Видавничим домом «Академперіодика» НАН України та згодом відзначене Міжнародною академією астронавтики: 2010 р. у тій же категорії нагороду отримала монографія *Polarimetric Remote Sensing of Solar System Objects* (M. I. Mishchenko, V. K. Rosenbush, N. N. Kiselev, D. F. Lupishko, V. P. Tishkovets, V. G. Kaydash, I. N. Belskaya, Y. S. Efimov, and N. M. Shakhovskoy).

У попередні роки МАА відзначила українські видання **Rockets and Spacecrafts of Yuzhnoye State Design Office** (Engineering Science Book Award / 2005, A Team of Scientists and Experts of Yuzhnoye State Design Office, Colograf Ltd, 2000) та **Plants in Space** (Life Science Book Award / 2011, Elizabeth L. Kordyum, Ukraine and Dave H. Chapman, USA, Plants in Space, Academperiodyca, Kyiv, Ukraine, 2007).

У рамках 67-го Міжнародного астронавтичного конгресу в місті Гвадалахара (Мексика), під час церемонії, що відбулася на засіданні Міжнародної академії астронавтики, нагороду від імені авторського колективу отримала виконувач обов'язків завідувача відділу позагалактичної астрономії та астро-інформатики Головної астрономічної обсерваторії НАН України кандидат фізико-математичних наук І. Вавилова.

Вона розповіла, що ще у 2006–2007 рр. була створена дослідницька група під керівництвом В. Шульги, яка почала займатися Цільовою комплексною програмою наукових досліджень НАН України «Дослідження структури та складу Всесвіту, прихованої маси і темної енергії» (шифр «Космомікрофізика»). У виконанні програми брали участь 6 академічних установ із 4 відділень НАН України, 5 національних університетів. Загальний обсяг фінансування за цією Програмою у 2007–2009 рр. становив 938 тис. грн, а в 2010–2012 рр. – аж 1 100 тис. грн.

В. Шульга також розповідає, що за період дослідження було опубліковано 342 статті. У своїх доповідях учений зазначає, що «90 % цих статей надруковано в найбільш престижних і рейтингових фізичних журналах світу. Якщо порахувати собівартість однієї публікації, то отримаємо цифру 5 959 грн на статтю, що дає всі підстави відзначити ці статті у Книзі рекордів Гіннеса в Україні за результати найдешевших досліджень прихованої маси і темної енергії».

Ознайомитись із виданням можна на сайті Головної астрономічної обсерваторії НАН України у розділі Наші видання / Монографії:

Vol. 1. Dark energy: observational evidence and theoretical models [ТУТ](#)

Vol. 2. Dark matter: Astrophysical aspects of the problem [ТУТ](#)

Vol. 3. Dark matter: Observational manifestation and experimental searches [ТУТ](#)

В. Пелих, співавтор, старший науковий співробітник, доктор фізико-математичних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України:

«Наукові результати, які увійшли до видання, здобувались щонайменше 10 років, а деякі автори працювали над цією тематикою ще довше. Віхою на шляху до тритомника стало об'єднання 2007 р. науковців України, які вже мали на цей час позитивно оцінені міжнародною науковою спільнотою досягнення, у Цільовій програмі наукових досліджень НАН України під назвою «Дослідження структури та складу Всесвіту, прихованої маси і темної енергії», названою скорочено «Космомікрофізика», оскільки масштаб досліджень у ній – від елементарних часток до найвіддаленіших у просторі й часі закутків Всесвіту. Ініціаторами створення програми стали академіки НАН України Я. Яцків, В. Шульга і член-кореспондент П. Фомін, підтримані президентом НАН України Б. Патонем. Проте об'єднала і підтримала коштами вона науковців не лише НАН, але і вчених університетів.

Наукові напрямки, що поєдналися у названій програмі і у відзначеному виданні – а це і астрофізика, і загальна теорія відносності, і теорія елементарних часток та експерименти – приваблюють, в основному, романтиків, а їх ще в Україні не бракує. У нашому виданні представлені усі наукові центри України, де всупереч негативним тенденціям у науці й освіті ще зберігається високий рівень досліджень. Це зумовлено, в першу чергу, тим, що дослідження носять, в основному, теоретичний характер і не потребують великих капіталовкладень, які зараз практично неможливі (були приклади, коли колективи купували дороге обладнання, відмовляючись від заробітної плати). Частково гостроту проблеми відсутності ресурсів пом'якшують гранти іноземних фондів та закордонні стажування.

Ініціатива написання книги академіка В. Шульги відразу була не всіма сприйнята прихильно. Мабуть, найважливішою підставою для сумнівів було притаманне кожному правдивому науковцю бажання отримати новий науковий результат, який має бути яскравішим, ніж усі попередні. А написання книги цей процес помітно гальмує. Проте і наполегливість В. Шульги, і забезпечення видання з боку Академії коштами, і розуміння того, що виданий англійською мовою тритомник піде в світ з іменем України на обкладинці, вирішили справу.

Успішному завершенню процесу сприяли як співпраця з закордонними колегами з Італії, Швейцарії, Польщі, Китаю, Німеччини, так і гостра конкуренція у цій сфері, оскільки швидкість поширення наукової інформації стала дуже великою, і після появи вашої роботи ви можете не встигнути скористатись своїм наробком – хтось може зробити це швидше за вас (ще й не згадати вас при цьому – і з такими випадками ми мали справу). Доводиться

публікувати роботу, коли вже інша на підході – але тоді вас, знову ж таки, може хтось випередити.

Підстави сподіватись на відзначення у нас були, оскільки до цього вже одна монографія з України отримала нагороду, а цього разу з України було представлено об'ємне видання на дуже актуальну тематику. Тим не менше, відзнака стала сюрпризом».